

TÜRKİYE'DE BAKIR MADENCİLİĞİ VE GELECEĞİ

Bakır, tarih boyunca insanlığın hizmetinde olan önemli metallere biri olmuştur. Bugün de demir dışı metaller arasında gerek değer, gerekse miktar olarak ilk sırayı almaktadır.

Dünya bakır tüketiminin yaklaşık %50' si elektrik ve elektronik sânayinde, geri kalanı ise inşaat, ulaşım, kimya sanayi gibi alanlarda tüketilmektedir. Dünya tüketimi yaklaşık 12 milyon ton civarında olup, bu miktarın %25'i hurdalardan kazanılmaktadır. İkame ürünlerin bakırın geleceğinde etkili olabileceği düşünülse dahi kısa zaman dilimi içerisinde bakır tüketimini ciddi oranda etkilemeleri söz konusu görülmemektedir. Ve 2000'li yıllarda talebin artacağı tahmin edilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde kişi başına tüketilen bakır miktarı 10 kg civarındadır. Ülkemizde ise bu oran 1.8 kg'dır.

Dünya bakır rezervlerinin %70'i Şili, ABD, BDT, Zambia, Peru, Zaire ve Kanada'da, yaklaşık %30 ise diğer ülkelerde bulunmaktadır.

Türkiye bakır rezervleri ise (Cu içeriği olarak) 2 milyon ton civarındadır. Ülkemizin bugünkü tüketim değerlerine göre mevcut rezervlerin en fazla 10-15 yıl yeterli olacağı görülmektedir.

Sanayileşen bir Türkiye bugün tükettiği bakırın 4-5 katını tüketmek zorundadır. Bu

durum aslında bütün madenler için geçerlidir. Ülkemizde doğal kaynaklarla ilgili değerlendirmeleri yaparken, gelişen ve sanayileşen bir Türkiye'nin uzun vadede hammadde gereksinimini nasıl karşılayacağı ve stratejilerinin ne olacağı tartışılmalıdır.

Türkiye ihtiyacı olan hammadde gereksinimi teminde tesbit edilmiş kaynakların yanında, yeni rezervlerin tesbiti, bilinen rezervlerin geliştirilmesi yönünde arama çalışmalarına hız vermelidir. Gelişmiş bir Türkiye'de kaynaklar ihtiyaçlarımıza yanıt vermeyebilir. Bu durumda ise ihtiyacın ithalat yoluyla karşılanması kaçınılmazdır. Ancak öncelikle özkaynakların teknik ve teknolojik özelliklerinin iyi saptanması gerekir. Genel olarak bu durum bakır madenciliği konusunda da farklı değildir.

Ülkemizde ağırlıklı olarak bakır madenciliği üretimi kamu eliyle yapılmaktadır. Bu kuruluşlar KBİ, Etibank ve JW yöntemi ile üretim yapan Çayeli Bakır İşletmesi'dir. Özel sektör, cevher ve konsantre üretiminde yok denecek kadar azdır. Dünya bakır fiyatlarındaki dalgalanmalar üretimleri olumsuz yönde etkilemekte, zaman zaman bazı işletmeler ya üretimlerini durdurmakta ya da yavaşlatmaktadırlar.

Bu genel değerlendirmelerin ışığında;

1- Ülkemizde řu ana kadar dünyadaki büyük rezervler boyutunda bakır yatakları tesbit edilmemiştir. Mevcut rezervlerin genişletilmesi ve yeni yatakların ortaya çıkarılması için arama çalışmalarına hız verilmelidir. Sorun arama çalışmalarını kimin yapacağıdır. Bir altyapı hizmeti olan aramalar kamu eliyle yürütülmelidir. MTA uzun yıllar bu görevi başarı ile yürütmüştür. MTA arama çalışmalarına devam etmelidir.

2- Ülkemizdeki düşük tenörlü yatakların değerlendirilmesi için yeni teknolojiler geliştirilmeli ya da transfer edilmelidir.

3- Bakır üretimini gerçekleştiren kamu kurumları çok ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Kamu işletmeciliğinde yıllarca devam eden belirsizlikler bu kuruluşların elini ayağını bağlamıştır. Finansman yetersizlikleri, yeni teknolojilerin transfer edilmemesi, mevcut tesislerin yenileme yatırımlarının yapılmaması verimi düşürmüş, malzeme ve ekipman teminindeki kısıtlamalar işletmeleri olumsuz noktalara getirmiştir.

4- Yıllarca devam eden; özelleştirilecek, satılacak, kapatılacak söylentileri çalışanlar üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmiş, sonuç olarak verimin düşmesine neden olmuştur.

5- İki yıl önce özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi'ne devredilen KBİ'de herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ve řu anda da KBİ madencilik konusunda hiç bir bilgi birikimi olmayan özelleştirme idaresi tarafından yönetilmektedir. Emekliliği dolan herkes niteliğine bakılmaksızın emekliye sevk edilmiş, geleceğe güvenle bakamayan konunun uzmanları başka kuruluşlara geçmek zorunda kalmışlar ve yerlerine yeni elemanlar da alınmamıştır.

6- Kurumlar idari bakımdan ağırlıklı olarak politikacılar tarafından yönlendirilmiş ve bünyelerinde yöneticilerin yapması gereken terfi ve atamaları da politikacılar belirlemiştir. Bu durum bugün de devam etmektedir. Atamalarda bilgi, beceri ve liyakat ikinci planda kalmış, parti ve politikacılara yakınlık birinci plana çıkarılmıştır. Bu olumsuzluklar çalışanların motivasyonlarını kırmış, verimi düşürmüştür.

7- Nasılsa özelleştirilecek yaklaşımı ile ya-

pılması gereken en zaruri yatırımlara bile müsaade edilmemiş malzeme ve ekipman sıkıntıları başlamıştır. Bu yaklaşımlara son verilmedikçe, yönetim kadrolarına işin bilimine ve tekniğine göre inisiyatif tanınmadığı sürece, gelecekte sıkıntılar daha da artacak ve üretim durma noktasına gelecektir.

8- Ülkemizde kamu eliyle yürütölen bakır madenciliği tek elde toplanmalıdır. Bu durum, bakırla ilgili politikaların belirlenmesi ve yönlendirilmesine büyük faydalar sağlayacaktır.

9- Bilinen bakır yataklarının üretime alınması için araştırma etüd ve fizibilite çalışmalarına başlanmalıdır. (Siirt Madenköy ve diğer yataklar)

10- Blister bakır üretiminde tesis kapasitelerinin artırılması ve değişik özelliklerdeki konsantreyi işleyebilecek teknolojilerin üretiminin gerçekleştirilmesi sağlanmalı.

11- Bilindiği üzere Türkiye'de primer bakır (blister bakır) sadece KBİ tarafından üretilmektedir. KBf blister bakır fiyatlarını tesbit ederken Londra Metal Borsasında'ki uluslararası şartları baz alınmaktadır. Bu pazarda fiyatları belirleyen en önemli etken arz ve talep dengesidir. Bu nedenle KBİ'nin yaşayabilmesi için, dünya bakır üreticileri ile rekabet etmek mecburiyetindedir. Son aylarda göröldüğü üzere dünya bakır fiyatları 3.000 dolardan 1.900 dolara düşmüştür. Kurumların bu tür dalgalanmalardan minimum etkilenme ile geçebilmeleri için desteklenmeleri gerekir.

12- Konsantre bakır ithal edilerek, ihtiyacımız olan blister bakır üretimi gerçekleştirilmelidir. İzabe tesisleri tam kapasite ile çalıştırılmalı, izabe kapasitesini karşılayacak konsantre üretimi yoksa, açık kapasite, konsantre ithal edilerek giderilmelidir.

13- Bakır üretiminde sanayileşen Türkiye'nin ihtiyacı planlanarak uzun vadeli stratejilerle oluşturulmalıdır.

14- Dünyadaki teknik ve teknolojik gelişmelerin takibi, ülkemize transferi konularında araştırma yapmak üzere kaynak ayrılmalıdır.

15- Meslek içi eğitime önem verilmeli, personel ve ücret politikaları yeniden değerlendirilmelidir.

16- Sonuç olarak kurumlar her yönüyle yeniden organize edilmelidir.